

Irena Malinowska

*Wyższa Szkoła Ekonomii, Prawa i Nauk Medycznych
im. prof. Edwarda Lipińskiego w Kielcach*

PROBLEMATYKA ZAGINIĘĆ LUDZI W ASPEKCIE PRAWNO-KRYMONOLOGICZNYM

Issues of missing people – legal and criminological aspects

Wstęp

Aperiodyczny rozwój współczesnej cywilizacji generowany jest przez postęp naukowo-techniczny oraz rozwiązania prawne. Spostrzega się dehumanizację stosunków międzyludzkich, a także degradację intelektualną, które powodują wykluczenie społeczne, a w ślad za tym pogrążenie się szerokich kręgów społeczeństwa w patologii życia kulturowego oraz pejoratywnych czynników kryminogennych¹.

Przeciwdziałanie wielu problemom społecznym, które powstają na skutek używania przez dorosłych, młodzież i dzieci substancji psychoaktywnych lub przez które mogą stać się ich użytkownikami, wymaga wzbogacenia procesu wychowania o działania profilaktyczne. Oprócz rodziny, najbliższego środowiska, instytucji wyznaniowych czy grup rówieśniczych ważnym miejscem do pracy jest szkoła oraz środowisko zawodowe².

Uznano również, że używanie środków uzależniających, tj. alkoholu, papierosów, narkotyków, to tylko jedna z dróg zagrożeń zdrowia i prawidłowego rozwoju dzieci i młodzieży. Istnieje duża grupa zachowań problemowych młodego pokolenia, która często występuje w powiązaniu z używaniem tych substancji; należą do nich: akty przemocy, samobójstwa, łamanie prawa, a następnie ucieczka z domu i zaginięcie³.

Na otoczenie kryminogenne wielokrotnie wpływ mają bezrobocie, bezdomność, rodziny dewiacyjne, blokery i gangi nieletnich, patologie społeczne: narkomania, prostytutka, alkoholizm, zjawiska nieprzystosowania społecznego

¹ A. Podgórecki, *Patologia życia społecznego*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1996, s. 7.

² I. Pospiszyl, *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994, s. 6.

³ Ibidem.

oraz problemy w domu, w szkole, które prowadzą do opuszczenia domu rodzinnego, a w konsekwencji niejednokrotnie do zaginięcia osoby oraz innych zachowań społecznych, w tym dewiacyjnych, między innymi do samobójstw czy popełniania przestępstw kryminalnych⁴.

W omawianym obszarze znajdują się również zdarzenia, które wyodrębnia kryminologia. Nauka ta ciągle poszerza spektrum swoich obszarów badawczych, m.in. o związek sprawcy z ofiarą w przypadku zaginięcia osoby, gdy np. po zgłoszeniu na Policję osoby zaginionej po jakimś czasie odnajduje się jej ciało, a w wyniku wstępnych czynności procesowych eksperci medycyny sądowej stwierdzają, iż zgon nastąpił z udziałem osób trzecich. Mamy wówczas do czynienia ze zbrodnią. Zadaniem kryminologii i nauk pokrewnych jest stałe monitorowanie pojawiających się zagrożeń cywilizacyjnych, poszukiwanie przyczyn zaginięć ludzi, a także diagnozowanie ich rozmiarów oraz form występowania⁵.

Zmiany kulturowe występujące praktycznie na całym świecie doprowadziły do zachwiania systemu wartości etycznych i norm moralnych. Nastąpiło rozluźnienie więzi grupowych, zwłaszcza w odniesieniu do rodziny. Nasiliły się zjawiska kryminogenne, takie jak alkoholizm, narkomania, handel ludźmi, w tym prostytutka, żebractwo czy zmuszanie do pracy niewolniczej i inne⁶.

W związku z powyższym pojawiła się pilna potrzeba przede wszystkim naukowego podejścia do przedstawionego problemu i kompleksowego oglądu zjawisk patologii społecznej, w wyniku których dochodzi do zaginięć ludzi, samobójstw, ucieczek z domu dzieci i młodzieży oraz przestępstw kryminalnych takich jak uprowadzenia osób, porwania rodzicielskie, zabójstwa, zgwałcenia. Na chwilę obecną brak jest badań naukowych, które przedstawiają rozmiary związku między sprawcą a ofiarą w przypadku zaginięcia osoby.

W tej sytuacji rozpoznawanie problemu zaginięć ludzi jest ważnym wyzwaniem badawczym, popularyzującym wiedzę o skutkach i następstwach tych zjawisk w aspektach kryminologicznych i prawnych.

Przyczyny zaginięć ludzi w Polsce

Problem zaginięć jest przedmiotem ożywionej debaty publicznej, zarówno ze względu na skalę, jak i wrażliwy charakter zjawiska⁷. Zaginięcie bliskiej

⁴ B. Hołyst, *Kryminologia*, LexisNexis Polska, Warszawa 2009, s. 15.

⁵ A. Chodubski, *Wstęp do badań politologicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1995, s. 149.

⁶ Ibidem, s. 12.

⁷ I. Malinowska, A. Rybicka, *Zagrożenia społeczne wynikające z zaginięć ludzi we współczesnym świecie*, „Kwartalnik Policjny” 2016, nr 1 (36), s. 49.

osoby to jedno z najbardziej dramatycznych wydarzeń, jakie może dotknąć człowieka. Ludzie giną bez względu na płeć, wiek, status społeczny, wykształcenie. Pewien procent zaginięć to efekt przemyślanej – bardziej lub mniej – i świadomej decyzji takiej osoby. Inne to wynik różnego rodzaju wypadków losowych bądź typowe zagubienia. Ponieważ od kilku lat zaginięcia stanowią zdecydowanie narastający problem społeczny, bardzo istotne jest podjęcie rozważań naukowych nad tym problemem. Z jakich przyczyn ludzie wychodzą ze swoich domów i nie wracają? Dlaczego młodzi ludzie uciekają z domu? Te pytania należy stawiać w każdym etapie niniejszej publikacji, zadają je także rodzice w każdym przypadku ucieczki dziecka z domu⁸.

Komplikacje w pracy, problemy w rodzinie, rozpad małżeństwa, wyjazdy zagraniczne w poszukiwaniu pracy i trudności finansowe to częste podłoża zniknięć dorosłych. Osoby starsze giną po wielokroć z powodu kłopotów z pamięcią i innych dolegliwości związanych z wiekiem, natomiast naruszenie prawa, takie jak: uprowadzenie, pedofilia czy zabójstwo, stanowi nader nietypową przyczynę zaginięć. Z danych Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych ITAKA wynika dodatkowo, że zaginięcia niezwykle sporadycznie związane są także z przystąpieniem do sekty⁹.

Jednakże jak obrazują dane statystyczne Komendy Głównej Policji, każdego roku w Polsce ucieka z domu kilka tysięcy młodych ludzi. Uciekają coraz młodsze dzieci, nawet dziesięcioletnie. Uciekają również niemal dorośli, tuż przed osiemnastymi urodzinami. Dzieci uciekają przed zagrożeniem, niedolą, poniżaniem, przed problemami, które załamałyby niejednego dorosłego człowieka. Uciekają od ubóstwa, znęcania się psychicznego, molestowania seksualnego, od przemocy, od bezustannych kłótni rodziców. Opuszczają dom dzieci, które nie mają wsparcia we własnym otoczeniu, często nie potrafią lub nie wiedzą, kogo poprosić o pomoc. Bardzo ważne jest, aby dorośli poświęcali dziecku uwagę. Dzięki temu mogą dostrzec, że nadaje ono sygnały świadczące o kłopotach. Dzieci mogą nie lubić rozmów o szkole, ale mogą też tego nie robić, gdyż w szkole dzieje im się krzywda i nie potrafią o tym opowiedzieć. Tło może też być przeciwne; pożądane jest, aby nauczyciel zainteresował się, dlaczego uczeń śpi na lekcjach, zamiast go strofować. Prawdopodobnie w domu rozgrywa się coś takiego, co uniemożliwia dziecku wypoczynek¹⁰.

Z danych policyjnych wynika, że największy odsetek zaginionych to osoby w wieku średnim. W grupie nieletnich statystycznie najwięcej zaginięć

⁸ Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych ITAKA, <http://www.zaginieni.pl/jak-pomagamy/faq/zaginiecie-a-prawo/> [dostęp: 28.06.2018].

⁹ I. Malinowska, A. Rybicka, op. cit., s. 20.

¹⁰ Ibidem.

przypada na grupę wiekową 14–17 lat. 20% wszystkich zaginionych stanowią seniorzy¹¹.

Jednym z powodów zaginięć osób jest bezrobocie. Pociąga ono za sobą bardzo negatywne skutki zarówno dla osób nim dotkniętych i ich rodzin, jak i dla całej gospodarki. Duża stopa bezrobocia przyczynia się w sposób istotny do ubożenia części społeczeństwa oraz obniżania się poziomu życia wielu gospodarstw domowych. Do innych skutków bezrobocia można zaliczyć wzrost przestępczości, pogorszenie stanu zdrowia oraz dezaktywację zawodową i związane z nią: frustrację, agresję, poczucie rezygnacji i wycofania, zahamowanie rozwoju osobowości oraz obniżenie aspiracji edukacyjnych, a także lęk o przyszłość¹².

Trudno oszacować liczbę Polaków, którzy wyemigrowali za pracą do krajów Unii Europejskiej. Nie ma też danych mówiących o tym, ile osób wyjechało na stałe, a ile – tylko na pewien czas. Różne instytucje wymieniają inne liczby, od 500 tys. do 2 mln¹³.

Jak szacuje European Citizen Action Service (ECAS)¹⁴, od czasu rozszerzenia Unii Europejskiej około 1 120 000 Polaków wyjechało tam w celach zarobkowych. Z danych fundacji ITAKA wynika, że na terenie Unii Europejskiej zaginęło prawie 300 osób z Polski, z czego 73 w Wielkiej Brytanii. Podczas lektury takich statystyk pojawia się pytanie, jak można „zaginać”, szczególnie w dzisiejszych czasach, gdy na Zachód jedziemy na podstawie dowodu osobistego, mamy dostęp do Internetu i telefonów komórkowych, a wrócić można choćby tanimi liniami za kilkadziesiąt złotych.

Według Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych ITAKA¹⁵ problemy zaczynają się od źle przygotowanego wyjazdu. Wierzmy, że bez znajomości języka obcego zarobimy kokosy, i oddajemy się w ręce nieuczciwych pośredników lub jedziemy „w ciemno”, licząc na łut szczęścia. Na miejscu zostajemy bez pieniędzy i perspektyw, co rodzi kolejne problemy.

Według Fundacji Pomocy Wzajemnej „Barka”¹⁶, która stara się pomagać bezdomnym Polakom, bez żadnego źródła utrzymania na ulicy w Wielkiej Brytanii żyje około 2–4 tys. Polaków, a już co dziesiąty bezdomny przyjechał z Polski. Z tego powodu doradca burmistrza Londynu stwierdził, że za losy

¹¹ Ibidem.

¹² Komenda Główna Policji, <http://www.policja.pl/pol/aktualnosci/115830,Zaginienia-osob-w-Polsce-Fakty-i-mity.html> [dostęp: 26.06.2018].

¹³ I. Malinowska, A. Rybicka, op. cit., s. 10.

¹⁴ <http://www.css.ethz.ch/en/services/css-partners/partner.html/90366> [dostęp: 27.06.2018].

¹⁵ Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych ITAKA, <http://www.zaginieni.pl/> [dostęp: 20.05.2018].

¹⁶ <http://barka.org.pl/> [dostęp: 20.06.2018].

bezdolnych z innych krajów nie będzie dłużej odpowiadał rząd Wielkiej Brytanii. Fundacja boryka się więc z problemami finansowymi. Władze Londynu wycofują się z pomocy dla organizacji, której udało się odesłać do Polski już prawie 3 tys. osób, a na rząd Polski nie ma co liczyć¹⁷.

W jeszcze gorszej sytuacji niż bezdomni, którzy mogą liczyć na pomoc wspomnianej fundacji, są ci, którzy weszli na ścieżkę przestępczości lub padli jej ofiarą. Często takie osoby odnajdują się po latach z dala od miejsca zamieszkania jako N.N. i tylko przypadek decyduje o tym, czy rodzina kiedykolwiek dowie się o ich zgonie. Na przykład 27-letni Andrzej K. został porwany w 2010 r. w Londynie i odnalazł się martwy dziesięć miesięcy później prawie sto kilometrów dalej. Według opublikowanej przez Scotland Yard listy, 17 najbardziej poszukiwanych przestępców z zagranicy, ukrywających się na Wyspach, to Polacy.

Według zarządzenia nr 72 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2014 r.¹⁸ poszukiwanie osób zaginionych stanowi zespół czynności operacyjno-rozpoznawczych, dochodzeniowo-śledczych i administracyjno-porządkowych, mających na celu odnalezienie osoby, której zaginięcie zgłoszono Policji¹⁹. Zarządzenie określa trzy kategorie osób zaginionych.

Pierwszą i najbardziej wrażliwą grupę stanowią osoby, które nagle opuściły miejsce swojego pobytu, a okoliczności towarzyszące zaginięciu takiej osoby mogą świadczyć o zagrożeniu jej życia, w tym o zamiarach samobójczych. To także małoletni do 15. roku życia, którego zaginięcie zgłoszono po raz pierwszy, oraz osoby, które z powodu wieku, choroby, upośledzenia umysłowego lub innego zakłócenia czynności psychicznych nie mogą kierować swoim postępowaniem lub wymagają opieki lub pomocy innych osób. Druga kategoria to osoby zrywające kontakt z bliskimi świadomie i z własnej woli, takie, które już wcześniej okazywały niezadowolenie ze swojej sytuacji życiowej bądź nosiły się z zamiarem jej zmiany. Najczęściej ci zaginieni zabierają ze sobą swoje rzeczy osobiste. Do ostatniej, trzeciej kategorii zaliczamy osoby małoletnie, których zaginięcie stanowi kolejne samowolne oddalenie się z domu rodzinnego lub innej placówki, pod której kuratelą dana osoba się znajduje, oraz osoby pełnoletnie, które w związku z ich przymusowym umieszczeniem w różnego rodzaju placówkach (szpital psychiatryczny, dom pomocy społecznej, środowiskowy dom samopomocy) samowolnie oddaliły się ze wskazanego

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Zarządzenie Nr 72 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2014 r. zmieniające zarządzenie w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanego zwłok oraz szczątków ludzkich (Dz. Urz. KGP z 2015 r., poz. nr 1).

¹⁹ Ibidem.

miejsca pobytu. W kategorii tej znajdziemy również osoby małoletnie zaginione w związku z tzw. porwaniem rodzicielskim²⁰.

Niezależnie od kategorii nadanej poszukiwaniom osoby zaginionej, Policja podejmuje działania poszukiwawcze niezwłocznie po przyjęciu zawiadomienia o jej zaginięciu. Katalog czynności, do których wykonania zobligowani są policjanci prowadzący poszukiwania w przypadku wszystkich kategorii, jest podobny. Niemniej jednak intensywność tych poszukiwań i angażowanie określonej liczby sił i środków policyjnych są dostosowywane indywidualnie do każdej sprawy²¹.

Najczęściej, bo aż w 65%, zgłaszanymi przyczynami zaginięć dzieci i nastolatków w wieku do 18 lat są ucieczki małoletnich z domów rodzinnych oraz ośrodków opiekuńczo-wychowawczych. Porwania i uprowadzenia przez osoby trzecie na szczęście zdarzają się niezwykle rzadko²².

Zaginięcie osoby należy zgłosić jak najszybciej, kiedy tylko mamy poważne i uzasadnione obawy, że jej nieobecność może wiązać się z tragicznym dla niej w skutkach zdarzeniem, a podjęte przez nas próby jej odnalezienia nie przyniosły oczekiwanego rezultatu. W świetle obowiązujących przepisów daną osobę uznajemy za zaginioną, kiedy zaistnieje sytuacja, w której niemożliwe jest ustalenie miejsca jej pobytu i zapewnienie ochrony jej życia, zdrowia lub wolności czy udzielenie wymaganej pomocy. Nie należy bać się konsekwencji „błędnego” zgłoszenia czyjegoś zaginięcia. Czasem tylko szybka reakcja może uratować czyjeś życie lub zdrowie.

Każde zaginięcie osoby podjęte jest przez Policję²³. Osobą uprawnioną do złożenia zawiadomienia o zaginięciu osoby jest członek rodziny czy osoba formalnie sprawująca opiekę nad osobą zaginioną (opiekun prawny, przedstawiciel ustawowy, kierownik placówki, w której przebywała taka osoba), może nią być każdy, kto jednoznacznie wskaże okoliczności zaginięcia takiej osoby czy też posiada istotne informacje świadczące o możliwym popełnieniu przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności na szkodę osoby zaginionej.

Skala zjawiska zaginięć ludzi

Przez zaginięcie rozumie się zdarzenie uniemożliwiające ustalenie miejsca pobytu osoby zaginionej i zapewnienie ochrony jej życia, zdrowia lub wolności, wymagające jej odnalezienia albo udzielenia pomocy.

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem.

²² I. Malinowska, A. Rybicka, op. cit., s. 49.

²³ Ibidem.

Każdego roku Policja odnotowuje około 17 tys. zaginięć obywateli polskich w kraju i za granicą. Ludzie giną bez względu na wiek, płeć i status społeczny. Giną z powodu chorób (fizycznych, psychicznych), wypadków, codziennych problemów i kiedy padają ofiarą przestępstw. Spośród wszystkich zgłoszeń Policja odnotowuje rocznie około 320 zaginięć dzieci do 6. roku życia, około 800 zaginięć dzieci w wieku 7–13 lat i około 5340 zaginięć dzieci w wieku 14–17 lat²⁴.

W przypadku zaginięcia Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych ITAKA po otrzymaniu zgłoszenia zamieszcza w internetowej bazie danych zaginionych dane osoby poszukiwanej. Ze strony internetowej będzie można pobrać gotowy plakat z informacją o zaginięciu bliskiej osoby, co umożliwi aktywne włączenie się w poszukiwanie wielu zainteresowanych; każdy zaś, kto wie coś o losie poszukiwanej osoby, będzie mógł anonimowo przekazać do fundacji ITAKA informacje, które po zweryfikowaniu natychmiast przekazywane będą rodzinie lub osobom upoważnionym do kontaktu; w miarę możliwości ITAKA zamieszcza komunikat o zaginięciu w mediach ogólnopolskich i lokalnych²⁵.

Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych ITAKA publikuje zdjęcia osób zaginionych wraz z podstawowymi danymi w swojej internetowej bazie danych. Jest to jedyna publicznie dostępna baza danych osób zaginionych. Można ją przeglądać przez formularz online, który umożliwia identyfikację bez znajomości danych personalnych. Fundacja ITAKA posiada informacje, że z jej bazy korzystają pracownicy szpitali, noclegowni, policjanci, strażnicy miejscy oraz internauci, którzy chcą pomóc w poszukiwaniach. Informacje o osobach zaginionych fundacja odbiera przez całą dobę (mailowo i telefonicznie) i jest gotowa do podjęcia natychmiastowych działań. Regularnie też publikuje zdjęcia zaginionych w mediach, m.in. w „Gazecie Wyborczej”, „Wolnej Drodze” (tygodnik pracowników Polskich Kolei Państwowych), „Policji 997”, „Mojej Kolei”. Współpracuje z dziennikarzami, którzy chcą opublikować zdjęcia zaginionych i napisać o problemie zaginięcia, a także z licznymi organizacjami pozarządowymi w kraju i na świecie, które mogą być pomocne w poszukiwaniach zaginionych (np. Missing People w Wielkiej Brytanii, TADA w Polsce, centra wolontariatu, La Strada). Cyklicznie wydaje broszury z fotografiami zaginionych adresowane do noclegowni, schronisk, jadłodajni, gdzie często przebywają zaginieni (wysyła je do ponad półtora tysiąca placówek). Na stronach internetowych publikuje też fotografie N.N. zwłok (strony są dostępne po podaniu

²⁴ Komenda Główna Policji, <http://www.policja.pl/pol/aktualnosci/115830,Zaginionia-osob-w-Polsce-Fakty-i-mity.html>, [dostęp z dnia:26.06.2018].

²⁵ Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych ITAKA, <http://www.zaginieni.pl/>, [dostęp z dnia: 20.05.2018].

rodu). Z danych Komendy Głównej Policji wynika, że w roku 2017 zaginęły ogółem 19 563 osoby; najwięcej wśród nich było dzieci i młodzieży: w wieku do 7 lat – 443 osoby, 7–13 lat – 953 osoby i 14–17 lat – 5362 osoby²⁶.

Tab. 1. Liczba zgłoszonych osób zaginionych w ciągu roku

Rok	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Liczba zaginionych	12631	14310	15196	19759	19734	19024	15573	15160	14210	15345	15671

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Liczba zaginionych	15881	15076	14393	15616	17969	19617	20845	20458	19445	19563

Źródło: Komenda Główna Policji, <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zaginieni/50885,Zaginieni.html> [dostęp: 27.06.2018].

Tab. 2. Zaginięcia dzieci zgłoszone Policji

Rok	Do 7 lat	7–13 lat	14–17 lat
2017	443	953	5362
2016	490	980	5475
2015	535	1 022	6232

Źródło: Komenda Główna Policji, <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/zaginieni/50885,Zaginieni.html> [dostęp: 27.06.2018].

Jak wynika ze statystyk Komendy Głównej Policji, niestety wciąż obniża się granica wieku młodych osób uciekających z domu. Policja otrzymuje zgłoszenia dotyczące coraz młodszych dzieci i również w tej grupie, wiekowo najmłodszej, zdarzają się przypadki samobójstw i przestępstw. Ucieczki w tym wieku wiążą się z kryzysem dorastania. Młodzi ludzie czują się odrzuceni, niezrozumiani. Zapracowani rodzice często nie poświęcają dzieciom wystarczająco dużo czasu, nie są więc w stanie dostrzec sygnałów zapowiadających ucieczkę.

Statystyki Komendy Głównej Policji wskazują, że połowa zaginionych osób to młodzież i dzieci, które uciekają z domu. Jak wcześniej wspomniano, uciekają one z rozmaitych powodów i z różnych, nawet tzw. dobrych domów. Najczęściej zdarza się to, kiedy problemy, z którymi młody człowiek się zma-

²⁶ Ibidem.

ga, go przerastają. Wydaje mu się, że trudna sytuacja, w jakiej się znalazł, nie ma wyjścia, a wokół nie spotyka nikogo, kto budzi zaufanie i kogo można by poprosić o pomoc. „Każdego roku w Polsce ginie ponad 15 tysięcy osób; to zjawisko o wielkim, społecznym znaczeniu, którego nikt lekceważyć nie powinien”²⁷.

Wiele jest także przyczyn zaginięć ludzi dorosłych, m.in.: choroby (depresja, schizofrenia, wylew, Alzheimer, zawał, padaczka), wypadki, urazy powodujące zaniki pamięci. Badania epidemiologiczne pokazują, że co piąty dorosły przynajmniej raz przeżywa stan, który można rozpoznać jako depresję. Znikają również ludzie zdrowi. Odchodzą, kiedy przerastają ich problemy, kiedy wydaje im się, że nie ma sposobu na ich rozwiązanie. Niektórzy spośród zaginionych to ofiary przestępstwa (np. uprowadzenia, zabójstwa)²⁸.

Problem zaginięć wskazuje, że warto interesować się tym, co robią najbliżsi, co jest dla nich ważne, o czym myślą, co sprawia im trudność, czego się obawiają, czym się cieszą i co planują. To często lęk przed szczerością i reakcją innych jest przyczyną, dla której ludzie nie mówią o swoich problemach i zamykają się w sobie. Samotnie dźwigają ciężar, który byliby w stanie unieść, mając przy sobie wsparcie bliskich im osób. Gdy go nie znajdują, załamują się i odchodzą²⁹.

Narastającym problemem, któremu przygląda się fundacja ITAKA, są zaginięcia dzieci i porwania rodzicielskie. W Polsce brakuje uregulowań prawnych, które gwarantowałyby zaginionym i ich rodzinom pomoc i ochronę w sytuacji, w jakiej się znaleźli. Jeśli zaginie mąż i ojciec rodziny, żona nie może sprzedać jego samochodu, wyrobić dzieciom paszportu, nie ma dostępu do jego konta bankowego. Ma trudności z przeprowadzeniem podziału majątku. Wiele rodzin w wyniku zaginięcia osoby bliskiej znajduje się w sytuacji kryzysowej. Trzeba im pomoc w uzyskaniu renty, ustaleniu opieki nad dziećmi i – jeśli to konieczne po długim czasie – w przeprowadzeniu procesu uznania zaginionego za zmarłego³⁰.

W zakresie koordynacji i udzielenia jednostkom organizacyjnym Policji podczas poszukiwań procesowych i prowadzenia czynności poszukiwawczych wsparcia udziela Wydział Poszukiwań i Identyfikacji Osób w Biurze Kryminalnym Komendy Głównej Policji. Wydział ten monitoruje i analizuje także skuteczność prowadzonych na terenie kraju czynności poszukiwawczych wobec osób zaginionych oraz osób ukrywających się przed organami ścigania lub

²⁷ Ibidem.

²⁸ Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych ITAKA, <http://www.zaginieni.pl/> [dostęp: 20.05.2018].

²⁹ Ibidem.

³⁰ Ibidem.

wymiaru sprawiedliwości, jak również wypracowuje uregulowania prawne, procedury, dobre praktyki i ogólne wytyczne, mające na celu poprawę skuteczności prowadzonych działań poszukiwawczych wobec ludzi zaginionych oraz wprowadzonych³¹.

W przypadku zaginięcia osoby dorosłej czy też dziecka Biuro Kryminalne Komendy Głównej Policji zapewnia całodobowe funkcjonowanie Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych Komendy Głównej Policji oraz obsługę Mobilnego Centrum Wsparcia Poszukiwań, a także uruchamianie i obsługę ogólnokrajowego systemu Child Alert. W zakresie swoich zadań uzyskuje ono, weryfikuje i wymienia informacje w ramach systemu Child Alert oraz sieci Amber Alert Europe³².

Zaginięcie osoby to sytuacja kryzysowa ze względu na ciężar gatunkowy tego rodzaju zdarzenia, złożoność procesu wykrywczego, sposoby uzyskiwania i gromadzenia materiału, charakter postępowania z ofiarami, świadkami. Zorganizowany często na skalę międzynarodową system poszukiwania zaginionego za granicą wiąże się z koniecznością podjęcia rozwiązań systemowych ukierunkowanych na współpracę międzynarodową wielu instytucji i organizacji porządkowych.

Profilaktyka i wsparcie społeczne wobec zaginięć ludzi

Zjawiska patologii społecznej rodzą szczególnie trudne problemy w każdym społeczeństwie. Wywołują one negatywne zjawiska społeczne i mają swoje źródła w patologii społecznej w rodzinie, szkole czy środowisku rówieśników. Zjawiska te są zależne od wielu procesów, przede wszystkim biologicznych, kulturowych, historycznych, ekonomicznych i politycznych.

Symptomy patologii społecznych łączą się ze sferą indywidualną życia człowieka, przez przemoc w rodzinie, uzależnienia, przestępczość, prostytucję, samobójstwa, ucieczki z domów, oraz sferą rodzinną – przez sieroctwo społeczne, dysfunkcje wychowawcze w rodzinie, rozpad rodziny, pozbawienie praw rodzicielskich i przemoc w rodzinie; mają też związek z dysfunkcjami struktur organizacyjnych, takimi jak biurokracja, bezrobocie, korupcja.

Patologia społeczna jest zespołem zjawisk szkodliwych, i to zarówno w aspekcie indywidualnym, jak i grupowym, o określonej genezie rzeczywistości kulturowej, zasięgu społecznym i negatywnych skutkach. Jest też dyscypli-

³¹ Dane dotyczące Wydziału Poszukiwań i Identyfikacji Osób Biura Kryminalnego Komendy Głównej Policji, <<http://www.policja.pl/pol/kgp/biuro-kryminalne/struktura/wydzialy/wydzial-poszukiwan-i-id/6233,Wydzial-Poszukiwan-i-Identyfikacji-Osob.html>> [dostęp: 27.06.2018].

³² Ibidem.

ną naukową zajmującą się negatywną dewiacją społeczną – nauką o przyczynach, objawach i zwalczaniu takich chorób społecznych, jak alkoholizm, lekomania, narkomania i inne³³.

Według Adama Podgóreckiego patologia społeczna to rodzaj zachowania, typ instytucji, typ funkcjonowania jakiegoś systemu społecznego, który zostaje poddany zasadniczej, niedającej się pogodzić sprzeczności z wartościami światopoglądowymi, które są akceptowane w danej społeczności³⁴. Autor wyodrębnił patologię indywidualną, a w jej ramach m.in. takie zjawiska, jak: samobójstwa, zabójstwa, hazard, alkoholizm i prostytucję, oraz patologię grupową: rozwód, kazirodztwo i przestępczość zorganizowaną.

Niejednokrotnie perturbacje społeczne w rodzinach czy w szkole prowadzą do ucieczek z domów, a następnie do zaginięcia osoby. Często dopiero zaginięcie stwarza sytuację zmuszającą rodzinę i instytucje do ustalenia miejsca pobytu zaginionej osoby, a także zadeklarowania troski o ochronę jej życia, zdrowia i wolności.

Jak już wcześniej wspomniano, rocznie w Polsce zgłaszanych jest kilkanaście tysięcy zaginięć. Od 2010 r. ich liczba wzrasta: w 2014 r. zgłoszono Policji 14 389 zaginięć, w 2015 r. (do października) odnotowano już 17 887 takich przypadków. Co roku około 7 tys. zgłoszeń dotyczy osób małoletnich. W 2017 r. do Policji zgłoszono 19 563 zaginięć. Najczęściej znikają nastolatki w przedziale wieku od 14 do 17 lat, które uciekły z domów, placówek opiekuńczych lub domów dziecka³⁵.

Policja na co dzień przy poszukiwaniu osób zaginionych i w zależności od okoliczności danego zdarzenia współpracuje także z grupami poszukiwawczo-ratowniczymi, które wspierają Policję w prowadzeniu poszukiwań osób zaginionych w terenie otwartym (lasy, łąki, obszary trudno dostępne). Grupy składają się z wyszkolonych ratowników ochotników, którzy w czasie akcji poszukiwawczych zwykle korzystają z pomocy psów poszukiwawczo-ratowniczych. Najczęściej działają w ramach ochotniczych straży pożarnych, ale część jest stowarzyszeniami cywilnymi. Poszukiwaniami terenowymi osób zaginionych zajmują się także specjalistyczne grupy poszukiwawczo-ratownicze działające w ramach Państwowej Straży Pożarnej oraz GOPR³⁶.

W przypadku zaginięć osób trzeba także wspomnieć o tym, że zdarza się, iż zaginięcie i bezskuteczne poszukiwania osoby zaginionej mogą prowadzić

³³ K. Kmieciak-Baran, *Przemoc wobec dzieci – diagnoza i interwencja*, w: J. Papież, A. Płukis (red.), *Przemoc dzieci i młodzieży w perspektywie polskiej transformacji ustrojowej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 1993, s. 61.

³⁴ A. Podgórecki, op. cit., s. 67.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem.

do konieczności uznania tej osoby z punktu widzenia prawa (konstytucyjnego, administracyjnego, cywilnego, karnego, ale również kanonicznego) za osobę nieżyjącą. Polskie prawo cywilne przewiduje możliwość przyjęcia pewnej fikcji prawnej, że określona osoba nie żyje – mimo iż fakt jej śmierci nie został stwierdzony – jeżeli tylko zaistnieją warunki i okoliczności ściśle określone prawem. I tak przepis art. 29 § 1 k.c. wyraźnie stanowi, że osobę zaginioną można uznać za zmarłą, jeżeli od końca roku kalendarzowego, w którym według istniejących wiadomości osoba ta jeszcze żyła, upłynęło dziesięć lat³⁷.

Uznanie zaginionego za zmarłego następuje w formie postanowienia wydanego przez sąd rejonowy, w którego okręgu zaginiony zamieszkiwał bezpośrednio przed zaginięciem³⁸. Według przepisu art. 30 § 1 k.c. w sytuacji, gdy ktoś zaginął w czasie podróży powietrznej lub morskiej w związku z katastrofą statku lub okrętu albo z innym szczególnym zdarzeniem, może być uznany za zmarłego po upływie sześciu miesięcy od dnia, w którym nastąpiła katastrofa albo inne szczególne zdarzenie³⁹.

Tak przedstawioną politykę społeczną można utożsamiać z dążeniami państwa do zapewnienia bezpieczeństwa społecznego rozumianego jako stwarzanie ludziom warunków do trwania, przetrwania i rozwoju. Motywem aktywności państwa nie są tylko określone problemy i zagrożenia, lecz także dążenie do takiego rozwoju społecznego i gospodarczego, który zapobiega powstawaniu groźnych zjawisk społecznych. W zaprezentowanym ujęciu polityka społeczna ma wymiar zarówno krajowy, regionalny, jak i lokalny⁴⁰.

Współczesna rzeczywistość stawia przed państwem duże wyzwania i z punktu widzenia bezpieczeństwa stanowi poważne zagrożenie dla społeczeństwa. Ma to niekorzystny wpływ na rodzinę, grozi bowiem zakłóceniami jej rozwoju. Stały wzrost liczby zaginięć, ucieczek z domu młodych ludzi skłania do ujawnienia zjawiska w celu przybliżenia zapobiegawczej roli i zadań instytucji oraz organizacji pozarządowych, mediów i Kościoła.

W związku z powyższym pojawiła się pilna potrzeba przede wszystkim naukowego podejścia do przedstawionego problemu i kompleksowego oglądu zjawisk patologii społecznej, w wyniku których dochodzi do zaginięć ludzi, ucieczek z domu dzieci i młodzieży oraz porwań rodzicielskich.

Niniejsza publikacja jest odzwierciedleniem obecnego stanu wiedzy na temat skali tego zjawiska cywilizacyjnego na gruncie nauk kryminalistyki

³⁷ B. Bieńkowska, P. Mierzejewski, *Instytucja uznania za zmarłego*, w: K. Staniewska (red.), *Kiedy zaginął człowiek. Zagadnienia prawne*, Fundacja Itaka, Warszawa 2002, s. 17.

³⁸ Ibidem.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo społeczne. Studium z zakresu teorii bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2013, s. 66.

i kryminologii. Opierając się na ustaleniach kryminologów, politologów, socjologów, doświadczeniu wielu badaczy, na danych statystycznych, wiedzy biegłych oraz ekspertów z różnych dziedzin, a także własnych przemyśleniach, zarysowano złożoną i trudną tematykę zaginięć ludzi jako zjawiska kulturowego.

Naukowe poznanie zjawiska zaginięć ludzi z punktu widzenia kryminalistyczno-prawnego wymaga oparcia się na podstawach metodologicznych, tj. na teorii i danych zebranych z dokumentów spraw sądowych, policyjnych, uzyskanych od organizacji pozarządowych, mediów, Kościoła, na podstawie artykułów prasowych, oraz ich opracowania, interpretacji oraz uogólnienia.

Powyższe dane pozwalają stwierdzić, że źródeł patologii społecznej można się dopatrzeć w: wyczerpaniu więzi społecznych, zaburzeniach stosunków międzyludzkich, zachwianiu społecznej kontroli zachowań ludzi oraz ich poczucia dobra i zła; procesie napięcia między potrzebami i aspiracjami a możliwościami ich urzeczywistnienia na ustalonym poziomie i w określonym czasie, przy jednocześnie niesprawiedliwym podziale już wytworzonych dóbr; rosnącym zagrożeniu jednostki; nasilaniu się sprzeczności interesów charakterze etnicznym, językowym, kulturowym, religijnym wśród różnorodnych grup ludzi.

Publikacja ukazuje zaginięcia ludzi jako podłoże zjawisk patologicznych. Istotne jest zaprezentowanie przyczyn tego zjawiska na tle ekonomicznym, psychologicznym, kryminologicznym oraz makro- i mikrospołecznym. Istotnym poznawczo zagadnieniem jest scharakteryzowanie skali i opisanie formy zorganizowanych zaginięć ludzi. Analiza zaginięć ludzi na podłożu zjawisk patologicznych pozwala stwierdzić, że to zjawisko społeczne było odnotowywane w dziejach ludzkości już od czasów starożytnych i ma tendencje wzrastające; ucieczka dzieci i młodzieży z domu przybiera różne formy przestępstwa i skalę zjawiska społecznego; bezrobocie pociąga za sobą bardzo negatywne skutki patologii społecznej zarówno dla osób nim dotkniętych, ich rodzin, jak i dla całej gospodarki⁴¹; lawinowo obniża się wiek inicjacji narkotycznej, w której główną rolę odgrywają rówieśnicy; u młodzieży obserwuje się systematyczny wzrost zażywania środków pobudzających typu dopalacze, rysuje się wyraźnie tendencja do częstszego niż dawniej aplikowania specyfików uspokajających; zjawisko porwań rodzicielskich jako jedna z form patologii społecznej nadal dotyka wiele rodzin w Polsce i na świecie; niespójny system prawny i brak uregulowań prawnych, które gwarantowałyby zaginionym i ich rodzinom pomoc i ochronę w sytuacji, w jakiej się znaleźli – to najbardziej znaczące czynniki sprzyjające narastaniu tego zjawiska. Zaginięcie osoby, to zaistnienie zda-

⁴¹ Ibidem.

rzenia o charakterze nagłym, uniemożliwiającym ustalenie miejsca pobytu osoby i zapewnienie ochrony jej życia, zdrowia lub wolności⁴².

Na zakończenie publikacji zawarto postulaty związane ze sformułowaniem strategii i taktyki politycznej w sferze wartości. Niezbędne jest więc określenie aktywności politycznej państwa, organizacji społecznych, Kościołów i związków wyznaniowych oraz mediów w kontekście stosunku społeczności lokalnych do zachowań patologicznych skutkujących zaginięciami ludzi. Ponadto konieczne jest podkreślenie roli profilaktyki i wsparcia społecznego w odniesieniu do tego zjawiska.

Zjawisko zaginięć ludzi, porwań rodzicielskich, ma charakter dynamiczny, wymaga zatem ciągłego monitorowania nie tylko w celu zapobiegania mu, a w konsekwencji ścigania sprawców porwań rodzicielskich, lecz także w celu uświadamiania społeczeństwa, rodzinom potrzeby przewartościowania życia, zachowania spokoju, wartości rodzinnych oraz weryfikacji adekwatności obowiązku uregulowań prawnych, szczególnie na gruncie prawa cywilnego.

Przyczyny patologii społecznej trzeba też szukać w procesach przemian społeczno-ekonomicznych, kulturowych i politycznych. Na skutek radykalnych zmian ustrojowych i przejścia do gospodarki rynkowej bowiem ujawniły się w Polsce nowe źródła i przejawy patologii.

Dwa wyzwania stojące dziś przed Unią Europejską to wzmocnienie działań politycznych oraz konkurencyjność gospodarcza. Polityczne wzmocnienie wspólnoty europejskiej, w tym przyjęcie traktatu lizbońskiego, jest warunkiem koniecznym dla tworzenia trwałych podstaw rozwoju gospodarczego. Z kolei postępująca globalizacja oraz obecny kryzys wymagają podjęcia dodatkowych działań skierowanych na budowę konkurencyjności unijnej gospodarki.

To, co było dotychczas zjawiskiem wewnątrzpaństwowym, narodowym, staje się globalne, transnarodowe. W świecie zglobalizowanym wzrasta wreszcie znaczenie organizacji niepaństwowych, pozarządowych, wszelkich podmiotów prywatnych⁴³.

Autorka żywi nadzieję, że niniejsza publikacja przyczyni się do rozwoju wiedzy w dziedzinie nauk społecznych, kryminalistycznych, prawnych i organizacyjnych w zakresie poszukiwań ludzi zaginionych oraz stanie się źródłem naukowym wykorzystywanym na uczelniach wyższych. Z jednej strony publikacja odzwierciedla wieloletnie zainteresowania badawcze autorki na niwie pracy zawodowej, z drugiej natomiast uzupełnia odczuwalną lukę w zakresie referowanych zagadnień i stanowisk.

⁴² <http://www.policja.pl/pol/kgp/biuro-kryminalne/dokumenty/poszukiwani/4649,dok.html> [dostęp: 28.11.2018].

⁴³ P. Necas, *Beyond Tradition: A New Strategic Concept for NATO*, Rome 2004, s. 1.

Konkludując, w dalszym ciągu na polskim rynku wydawniczym brakuje monografii o charakterze interdyscyplinarnym problemu zaginięcia ludzi jako zjawiska kulturowego.

Stan badań nad zjawiskiem zaginięć ludzi w Polsce wskazuje, że dotychczas zagadnienie to nie zostało poddane dogłębnej analizie. Co prawda pewne elementy tytułowej kwestii pojawiają się w pracach organizacji pozarządowych, odgrywają one tam jednak tylko rolę tła dla głównych wątków badań, co determinuje brak pełnego i pogłębionego obrazu tego zagadnienia. Dotychczas ani w Polsce, ani w krajach Unii Europejskiej nie powstała monografia omawiająca zagadnienie zaginięć ludzi na tle patologii społecznych w sposób wyczerpujący⁴⁴.

W Polsce nie były prowadzone dotychczas kompleksowe społeczne badania nad zjawiskiem zaginięć ludzi na tle patologii społecznej. Nie ma w związku z tym całościowej usystematyzowanej o nim wiedzy, co utrudnia wypracowanie adekwatnych do zagrożenia form i metod walki oraz prawodawstwa zmierzającego do eliminowania zjawiska, jak również skutecznego mu zapobiegania.

Podsumowując, stwierdza się, że niewydolność wychowawcza rodzin i instytucji oraz ich dysfunkcje powodują zachowania dewiacyjne i zaburzenia wśród dzieci i młodzieży oraz dorosłych. Coraz częściej występujące poczucie zagrożenia jest reakcją na narastające od kilku lat zjawiska przemocy i agresji, także wśród dzieci i młodzieży oraz wobec nich.

Zakończenie

Gwałtowne przemiany, jakie zaszły na świecie w ostatnich latach, spowodowały między innymi nasilenie zjawisk związanych z patologiami społecznymi i wyraźnie nasyconych pierwiastkami socjoantropologicznymi kulturowej wizji przemian rzeczywistości społecznej. Patologie społeczne generują te zjawiska, które postrzega się jako postępowe dla ludzkości. W tej sytuacji rozpoznawanie problemu zaginięć ludzi zarówno jest ważnym wyzwaniem badawczym, jak i wymaga popularyzacji wiedzy o skutkach i następstwach tych zjawisk.

Analiza przytoczonych statystyk odnoszących się do zaginięć nastolatków w Polsce pokazuje, że zjawisko to, w szczególności wśród dzieci i młodzieży, przybiera na sile ze względu na ucieczki z domów w czasie wakacji. Obserwujemy stały wzrost zarówno liczby zaginięć nastolatków, jak i dorosłych osób.

⁴⁴ Ibidem.

Zebrane przez Policję dane liczbowe wykazują wysokie zagrożenie społeczne dotyczące zgłoszonych Policji zaginięć dzieci (od 3285 do 6615 osób) i osób dorosłych (od 12 631 do 20 845 osób rocznie w latach 2005–2017) (analiza opisana w tabelach na stronie 8). Analiza zgromadzonego materiału empirycznego pozwala stwierdzić, że wśród młodzieży w Polsce występują w większym lub mniejszym nasileniu wszystkie rodzaje patologii społecznych z uwypukleniem zjawiska nieprzystosowania społecznego. Znaczna część młodych ludzi przyznaje się do różnego rodzaju uzależnień, ale prawie wszyscy mieli kontakt z substancjami uzależniającymi. Spowodowane to było przede wszystkim ciekawością i buntem w stosunku do ludzi dorosłych. Może to wskazywać na niezaspokajanie potrzeby miłości, bezpieczeństwa i stabilizacji.

Zjawisko zaginięć ma charakter międzynarodowy ze względu na dużą migrację ludności polskiej do Wielkiej Brytanii, Niemiec i innych krajów.

Konieczne jest w tym kontekście zagwarantowanie pomocy ludziom, którzy czasowo lub trwale są niezdolni do pracy zawodowej, odnaleźli się przez własną niezaradność w trudnych sytuacjach życiowych (bezdumność) lub ze względu na zaistniałe okoliczności zewnętrzne i wewnętrzne (np. powódź, bezrobocie, pożar i inne zagrożenia, takie jak depresja, alkoholizm, narkomania) doświadczyli pogorszenia warunków życia. Warto jednak zaznaczyć, że oferowana pomoc i wsparcie społeczne nie może prowadzić do tzw. bezradności i bierności obywatelskiej, czyli oczekiwania, że państwo rozwiąże za obywateli wszystkie problemy życiowe.

Z ocen i uwag raportu Najwyższej Izby Kontroli wynika, że wnioskuje ona do ministra spraw wewnętrznych i Komendanta Głównego Policji m.in. o zintensyfikowanie oraz odpowiednie określenie bezpośredniej współpracy Centrum Poszukiwań Osób Zaginionych z grupami poszukiwawczo-ratownicznymi, a w szczególności ustanowienie procedur wzajemnego informowania się o potrzebie bądź o braku potrzeby włączania się takich grup do prowadzonych poszukiwań, tak aby ich potencjał mógł być w pełni wykorzystany; podjęcie działań w celu pozyskania do współpracy nowych grup, aby zasięgiem ich funkcjonowania objąć obszar wszystkich województw i w ten sposób zapewnić dodatkowe wsparcie ewentualnych poszukiwań prowadzonych przez Policję; usprawnienie współpracy Policji z prokuraturą przy prowadzeniu identyfikacji N.N. zwłok przez udrożnienie kanałów informacji w prowadzonych sprawach; zintensyfikowanie szkoleń funkcjonariuszy jednostek organizacyjnych Policji, którzy zajmują się poszukiwaniami osób zaginionych oraz identyfikacją N.N. zwłok, w szczególności w zakresie nadawania kategorii osobom zaginionym, wykorzystywania badań genetycznych w celu odnalezienia osoby zaginionej

oraz funkcjonowania systemu Child Alert; usprawnienie obiegu informacji pomiędzy jednostkami organizacyjnymi Policji dotyczących zaginięć poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej przez upowszechnienie elektronicznej wymiany informacji⁴⁵.

Wnioski

W niniejszej publikacji skonfrontowano teoretyczne założenia zawarte w wielu dokumentach (umowach o współpracy Policji z Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych ITAKA, ustawach, zarządzeniach, decyzjach) i podręcznikach naukowych poruszających problematykę zaginięć, identyfikacji sprawców porwań oraz metod działania sprawców handlu ludźmi oraz omówiono determinanty tego zjawiska, ze szczególnym uwzględnieniem roli wiedzy w tym procesie.

Analizując i oceniając kompetencje organów państwowych i organizacji pozarządowych w kwestii poszukiwań osób zaginionych oraz występujące problemy związane z niesieniem pomocy zaginionym i ich rodzinom, stwierdza się, że bardzo ważna jest wielokierunkowa współpraca i koordynacja działań poszczególnych stron i podmiotów w celu wypracowania zintegrowanej polityki, aby skutecznie zwalczać omawiane zjawisko i mu zapobiegać. Jak ustalono w trakcie analizy materiałów źródłowych, brakuje szkoleń i konferencji naukowych z tego zakresu. Należy podnosić poziom świadomości oraz organizować dla instytucji i organizacji pozarządowych wspólne szkolenia dotyczące poszukiwania osób i zapobiegania zjawiskom zaginięć ludzi na tle patologii społecznej, włączając także decydentów. Konieczne są także kampanie informacyjne dla obywateli, a szczególnie skierowane do młodzieży przed wakacjami, w zakresie edukacji i wspierania bezpiecznych możliwości i praktyk związanych z poszukiwaniem pracy zarobkowej, tak aby młody człowiek nie stał się ofiarą przestępstwa.

Państwo, aby zapewnić korzystne warunki funkcjonowania jednostkom i grupom społecznym, dające im poczucie szansy rozwoju oraz braku zagrożeń, powinno prowadzić określoną politykę społeczną. Wymaga to działalności podmiotów ustawodawczych, wykonawczych oraz kontrolnych państwa, a także samorządów i organizacji pozarządowych, zmierzającej do kształtowania odpowiednich warunków pracy i bytu, pożądaných struktur społecznych oraz stosunków społeczno-kulturowych, w których aktywność ludności zapewni za-

⁴⁵ Informacja o wynikach kontroli, *Poszukiwanie osób zaginionych*, KPB-4101-003-00/2014, nr ewid. 5/2015/P/14/042/KPB, Warszawa 2015, s. 13.

spokojenie potrzeb społeczeństwa na poziomie możliwym w danym okresie, a jednocześnie zmniejszając lub ograniczając liczbę patologii społecznych⁴⁶.

Zaprezentowane w publikacji dane statystyczne uświadamiają, że ważną rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz w poszukiwaniu osób zaginionych odgrywają jednostki terenowe Policji i organizacje pozarządowe. W świetle powyższego można stwierdzić, że przede wszystkim na funkcjonariuszach jednostek terenowych Policji spoczywa ciężar bezpośrednich działań zmierzających do pomocy podczas zgłoszenia zaginięcia osoby oraz czynności poszukiwawczych związanych z szybkim jej odnalezieniem.

Streszczenie

Publikacja bardzo szeroko dokumentuje tytułowe zagadnienia, próbując uchwycić w aspekcie prawno-kryminologicznym relacje międzyludzkie w ich najróżniejszych postaciach w odniesieniu do zaginięć w konsekwencji zdarzeń patologicznych w rodzinie, pracy czy w szkole. Odwołano się także do sfery kulturowej współczesnej cywilizacji w kontekście zaginięć ludzi. Zagrożenia kryminogenne oraz implementację prawa w tej kwestii ujęto w szerokim zakresie chronologicznym.

Słowa kluczowe: przestępstwo, zaginięcia ludzi, patologie społeczne, prawo, ucieczka z domu

Summary

The publication very much widely is documenting title issues, trying to grasp reports which are occurring between people in the legal-criminological aspect in their most different forms and with going missing nowadays in taking pathological events back in the family, of work whether at the school. There are also references to the cultural sphere in the contemporary civilization tied with going missing of people. Also a chronological scope of the work associated with crime-related threats and the implementation.

Keywords: crime, of going missing of people, social pathologies, law, leak from the house

Bibliografia

Beczkiewicz Z., *Zjawiska społeczne szkodliwe jako przedmiot badań naukowych*, Wydawnictwo ASW, Warszawa 1976.

Chodubski A., *Wartości współczesnego życia kulturowego. Tożsamość Polaków w rzeczywistości diasporalnej*, w: L. Kacprzak, M. Szczerbiński (red.), *Wspólne drogi Polaków w kraju i na obczyźnie (1918–2008): studia historyczne i politologiczne*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Staszica, Piła 2009.

⁴⁶ Ibidem.

Franco C. i in., *Systemic collapse: Medical care in the aftermath of hurricane Katrina, biosecurity and bioterrorism: Biodefense strategy*, „Biosecurity and Bioterrorism: Biodefense Strategy, Practice, and Science” 2006, t. 4, nr 2.

Gibson K., *Large scale emergencies and personal information – can the Privacy Act cope?*, Auckland 2011, <http://www.privacy.org.nz/assets/Files/Codes-of-Practice-materials/Katherine-Gibson-paper-on-Earthquake-code-10-05-11.pdf> [dostęp: 18.11.2018].

Górski S., Pytka L., Sawicka K., *Opis przejawów i ocena rozmiarów nieprzystosowania społecznego dzieci i młodzieży w latach 1985–86*, Ministerstwo Oświaty i Wychowania, Warszawa 1987.

Hayden C., Gough D., *Implementing Restorative Justice in Children’s Residential Care*, Policy Press, Bristol 2010.

Jabłoński R., *Szkola a zachowania samobójcze młodzieży*, w: J. Żebrowski (red.), *Zjawiska patologii społecznej i zachowań dewiacyjnych młodzieży*, Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Gdańsk 2001.

Jarosz M., *Dewiacyjne zachowania młodzieży i ich determinanty środowiskowe*, WSiP, Warszawa 1992.

Jeźdrzejko M. (red.), *Patologie społeczne*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa–Pułtusk 2006.

Kędzierska G., Pływaczewski W., *Kryminologia wobec współczesnych wyzwań cywilizacyjnych*, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, Olsztyn 2010.

Malinowska I., *Profil dziecka – ofiary handlu ludźmi – sytuacja prawna w Polsce*, w: M.P. Krysiak (red.), *Przemocy mówimy dość*, Komenda Powiatowa Policji, Maków Mazowiecki 2010.

Malinowska I., Adamus M., *Kiedy zaginęło dziecko – podstawowe informacje prawne*, w: M. Krysiak (red.), *Wolni od patologii*, Komenda Powiatowa Policji, Maków Mazowiecki 2011.

Malinowska I., Malinowska A., *Konsekwencje ucieczek dzieci i młodzieży z domu w kontekście szukania pomocy*, w: M. Krysiak (red.), *Rodzina bez uzależnień*, Komenda Powiatowa Policji, Kolno 2011.

Malinowska I., Rybicka A., *Zagrożenia społeczne wynikające z zaginięć ludzi we współczesnym świecie*, „Kwartalnik Policyjny” 2016, nr 1 (36), s. 49.

Norgate R. i in., *Social workers’ perspectives on the placement instability of looked after children*, „Adoption & Fostering” 2012, t. 38 (2).

Pełnomocnik Rządu do spraw Rodziny, *Raport o sytuacji polskich rodzin*, Urząd Rady Ministrów, Warszawa 1998.

Podgórecki A. (red.), *Zagadnienia patologii społecznej*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1976.

Podsiedlik P., *Prowadzenie przez Policję poszukiwania osób zaginionych oraz postępowanie w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanego zwłok*, Wydawnictwo Szkoły Policji w Katowicach, Katowice 2010.

Pospiszył K., *Resocjalizacja: teoretyczne podstawy oraz przykłady programów oddziaływań*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 1998.

Sztander W., *Dzieci w rodzinie z problemem alkoholowym*, Instytut Psychologii Zdrowia i Trzeźwości, Polskie Towarzystwo Psychologiczne, Warszawa 1995.